

יג וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת-מִטָּהוּ, עַל-אֶרֶץ מִצְרַיִם, וַיְהִי הַנֶּהָג
רוּחַ-קָּדִים בְּאֶרֶץ, כָּל-הַיּוֹם הַהוּא וְכָל-הַלַּיְלָה; הַבֹּקֶר
הָיָה--וְרוּחַ הַקָּדִים, נָשָׂא אֶת-הָאֲרָבָה.

(יג) ורוח הקדים - רוח מזרחית "נשא את הארבה".

[לכאורה, רש"י בא לפרש למה רוח קדים דוקא הביא את הארבה, ומסביר]

לפי שבא [הארבה],

(ולכאורה אין לומר שקאי על הרוח, שאינו מתאים לכאורה הלשון "לפי", כיון שבפסוק
המדובר הוא רוח קדים, ה' צריך לומר לפי שמצרים כנגדו ולא לפי שבא)

כנגדו [של מצרים].

[היינו, שהארבה ה' ממקום שנמצא במזרחו של מצרים, ומצרים במערבו של מקום
הארבה, ולכן להביאו משם, צריך לרוח מזרחית, להביאו ממזרח למערב]

שמצרים בדרומית מערבית [של ארץ ישראל] הייתה, כמו

שמפורש במקום אחר: [בפרשת גבולות הארץ, בפרשת מסעי]

[ולכאורה צריך להבין כוונת רש"י בזה.

למה נוגע כאן לומר, "שמצרים נמצאת בדרומית מערבית של ארץ ישראל" האם מבואר שהארבה בא מארץ ישראל?

ואם נניח שהי' מצרים בגבול מזרחית של ארץ ישראל, למה אין לומר שהארבה בא ממקום שבמזרחו של מצרים, אף שמצרים עצמו הוא במזרח ארץ ישראל?

ולכאורה צריך לומר, שרש"י לומד, שמזה שהפסוק מפרש שהי' רוח קדים, ואומרו פעמיים בפסוק, זה אחר זה. ולמאי נפקא מינה איזה רוח הביא את הארבה?

Sent I

וגם מלשון "הקדים" בה"א הידיעה (ובפשטות קאי על רוח הקדים שהזכירו כבר בהפסוק), היינו הרוח שהוא מקדם, א"כ לומד רש"י שמשמעותו הוא, שלא רק שהי' רוח מזרחית, היינו מזרחית למצרים, אלא שרוח הקדים פירושו, שהוא בא מזרחית גם ביחס למזרחו של ארץ ישראל, היינו שהוא בא ממקום שהוא גם ממזרח של ארץ ישראל.

(ואולי יש חילוק בין קדים לקדם, שקדים פירושו קדים לדבר, והיינו ארץ ישראל)

ובא בזה להשמיענו גודל הנס שהי' צריך להביאו ממקום רחוק.

ולפי"ז הרוח, שבא מקדם לארץ ישראל, וכיון שמצרים הוא במערבה של ארץ ישראל, (ורש"י מזכיר גם זה שהוא בדרומה אף שזה אינו נוגע לנו, רק שכן הי' המציאות) מזה מובן, שרוח שבא מהצד של מקדם לארץ ישראל, אף שהוא לדרומה של ארץ ישראל, בסוף מגיע עם הארבה לכנגדו למצרים

ומובן גם מה שבפסוק נזכר רוח קדים כל היום ההוא וכל הלילה (אף שאפילו לנס קרי"ס לא הי' צריך לרוח קדים עזה, רק כל הלילה בכדי לקרוע את הים), א"כ גם מזה מוכרח שבא לא רק מקדם, ממזרח, ממקום קרוב למצרים, אלא שבא מקדם לארץ ישראל, ולכן צריך להיות כל היום וכל הלילה,

ועפי"ז נבאר ג"כ המשך ברש"י פסוק י"ט שמבואר שם שויהפוך וכו', ולכאורה נראה שלומד רש"י בפשטות, שהרוח החזירו להמקום בערך שמשם הביאו, (ולכאורה הובא מן המדבר, והחזירו לים סוף, אלא שהיתה בהסביבה שם). וכיון שהביאו ממזרחו של ארץ ישראל, גם החזירו למקום שהוא למזרחו של ארץ ישראל. על ידי רוח מערבית של מערב ארץ ישראל. עיי"ש .

ועצ"ע בכל זה]

יט וַיִּהְיֶה רֹחַ-יָם, חֲזָק מְאֹד, וַיִּשָּׂא
אֶת-הָאָרֶץ, וַיִּתְקַעְהוּ יָמָּה סוּף: לֹא נִשְׁאַר אֲרֶבֶה
אֶחָד, בְּכָל גְּבוּל מִצְרָיִם.

[ביאור שני, והנכון בעיני, בפסוק ורש"י זה, הביאור הראשון, שהוא הקס"ד, בא לאחר זיה]

(יט) רוח ים - רוח מערבי:

[ולכאורה נראה מרש"י שבא לאחר זיה, שאין כוונת רש"י להוציא מפשטות המילים,
שהרוח בא מן הים ממש, אלא כוונתו לפרש שהרוח שבא מן הים, הוא רוח מערבי, דהיינו
שנושב ממערב למזרח. עי' בביאורינו ברש"י הבא]

ימה סוף:

[נראה, שרש"י סובר:

א. שהרוח בא מן הים כפשוטו, ולא רק שהוא מכיוון הים, היינו רוח שנושב ממערב
למזרח.

ב. שרוח ים שפירש לפני זה, שהוא רוח מערבי, היינו שבא לא סתם מן ים שנמצא
במערב, אלא מן הים שהוא ממערב לארץ ישראל.

ולכן מפרשים בפשטות שהכוונה שהרוח ים בא מן הים הגדול, או ים פלישתים שבמערבו
של ארץ ישראל.

וא"כ, הוקשה לו לרש"י, איך רוח מערבי, שנושב ממערב למזרח, יתקע את הארבה לים

סוף שנמצא לדרומה של הים?

(כי הרי מצרים הוא מערבית דרומית לארץ ישראל, ונמצא שהים סוף שהוא בצד מצרים, כמבואר בהפסוקים, הוא מדרום של ארץ ישראל, ואיך רוח שבא ממערב ארץ ישראל יתקע להארבה להים סוף שהוא בדרומה של ארץ ישראל?)

ועל זה מחדש רש"י שהים המדובר כאן הוא הים סוף, ומקצתו הוא במערב של ארץ ישראל, ותקעו להים סוף שממול שבמזרח של ארץ ישראל.

(אמנם אם נניח ש"רוח ים", פירושו רק רוח מערבית, ואינו קשור לא להים כפשוטו, ולא לרוח מערבית של ארץ ישראל, אז לכאורה אין להקשות איך תקעו לים סוף שהוא מדרומה של ארץ ישראל, כי אז הפירוש הוא שרוח בא ממערב של הים סוף, ונשב למזרח ותקעו לתוך הים סוף. (ולא איכפת לנו זה שהוא נמצא בדרומה של ארץ ישראל, ושאינן שם ים) ולא הי' קשה כלום).

אלא שלפי"ז קשה, למה לו לרש"י לפרש ש"הרוח ים", הוא ים סוף, ושהוא קצת במערב, למה אינו מפרש כפשוטו, שרוח ים הוא ים הגדול, או ים פלישתים, שהוא במערב של ארץ ישראל לכל הדעות, והרוח שבא משם תקעו להארבה להים סוף שבמזרחו של ארץ ישראל, ואין אנו צריכים לחדש שהים סוף הי' ג"כ במערב של ארץ ישראל?

ואולי באמת אין כוונת רש"י לומר שהרוח בא מן הים סוף אלא בא מן ים הגדול, ים פלישתים, וזה שרש"י אומר שהי' מקצתו במערב, הוא לא שמשם בא הרוח, אלא מטעם אחר. וצריך עיון בכל זה]

אומר אני,

ש"ים סוף", היה מקצתו במערב

[של ארץ ישראל, ו"רוח ים" שבפסוק, מדבר מחלק הים סוף, שבמערבו של ארץ ישראל, שממנו נשב הרוח למערב.

(וזה שהוצרך רש"י לפרש שים סוף מקצתו במערב, הוא להסביר שכיון שהוא במערב לכן תקע את הארבה למולו בימה סוף שבמזרח.

אמנם בכתוב אינו מפורש שהרוח בא מן הים, אלא שהוא רוח ים היינו רוח מערבי, וא"כ אין אנו צריכים לומר כלל שהרוח בא מן הים אלא מצד מזרח למערב ע"י רוח מערבי. וא"כ למה לי' לרש"י לפרש שהים סוף הוא במערב? הרי מדברים רק מרוח מערבי, והי' רוח מערבי, לא מן הים, ממול הים סוף המזרחי שלתוכו תקע את הארבה.

ולכן אנו מסבירים שלרש"י אין פירוש של רוח ים, יוצא מידי פשוטו, היינו שהרוח בא מן הים, ונושב ממערב למזרח, א"כ צריך רש"י לפרש שהרוח בא מן הים סוף שבצד המערבי, שמשם נשב הרוח להים סוף שבצד המזרחי של ארץ ישראל.

וזה שבכלל מערב נקרא רוח ים, הוא משום שהים הוא במערב של ארץ ישראל, וכאן מחדש רש"י, שגם הים סוף הי' מקצתו בחלק המערבי, ורוח ים, היינו רוח שממערב ארץ ישראל מים סוף שבמערבו נשב לצד המזרח ותקע את הארבה לתוך הים סוף שממזרח [ארץ ישראל]

כנגד כל רוח דרומית

[היינו שהים סוף הלך לאורך כל רוח הדרומית של ארץ ישראל. ומקצתו פנה לצד מערבי של ארץ ישראל, מהחלק של הים סוף שהיה כנגד כל רוח דרומית של ארץ ישראל. היינו שאם מסתכלים ממצרים, היינו ממערב למזרח, על הים סוף, הים סוף פנה לשמאלו, לצד המערבי של ארץ ישראל]

וגם במזרח של ארץ ישראל.

[היינו שעשה שוב פניה לשמאלו, מצד הדרום של ארץ ישראל, לצד מזרחו של ארץ ישראל]

לפיכך "רוח ים",

[רוח שנושב ממערב למזרח, מחלק הים סוף שמצד המערבי של הים סוף]

תקעו לארבה, בימה סוף כנגדו.

[היינו בצד השני של הים סוף, שהוא במזרח של ארץ ישראל. כי הים סוף שממערב ארץ ישראל, שממנו הרוח, תקעו להים סוף שכנגדו במזרח של ארץ ישראל]

[ומביא רש"י ראי לזה שאומר שהים סוף הי' גם בצד המזרחי של ארץ ישראל].

וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח,
שנאמר (שמות כג לא) מים סוף ועד ים פלשתים,
ממזרח למערב, שים פלשתים במערב היה, שנאמר
בפלשתים (צפניה ב ה) יושבי חבל הים גוי כרתים:

[אלא שלכאורה צריך להבין, כיון שבפסוק זה משמות כג לא עצמו, שמביא רש"י מפורש
"ועד ים פלשתים", למה אין רש"י לומד כפשוטו ש"רוח ים" הוא רוח של הים פלשתים,
שהוא כנגדו ואין צריך לפרש ש"רוח ים", היינו הים סוף ו"שים סוף" הי' מקצתו במערב?]

ואולי י"ל שחלק הים סוף שהי' במערבו של ארץ ישראל, הוא הוא הים פלשתים. ואולי
זהו כוונת רש"י בלשונו "אומר אני", היינו שזהו חידושו, מה שהוא סובר, אבל אינו מוחלט,
שהים סוף נמשך לצד מערבי, כיון שיש לומר בלעדי זה, שה"רוח ים", הוא הים פלשתים,
שבדאי הי' במערבו של ארץ ישראל, ורש"י מחדש שהוא המשך הים סוף.

אמנם קשה לומר כן, כיון שאין רש"י מזכיר שים פלשתים הוא הוא הים סוף. ועצ"ע בכל
[[זה]

.

ביאור דברי רש"י בסברא הראשונה

יִט וַיִּהְיֶה יְהוָה רוּחַ-יָם, חֲזָק מְאֹד, וַיִּשָּׂא אֶת-הָאָרֶץ,
וַיִּתְקַעְהוּ יָמָּה סוּף: לֹא נִשְׂאָר אֶרֶץ אֶחָד, בְּכָל גְּבוּל
מִצְרָיִם.

(יט) רוח ים - רוח מערבי:

[ולכאורה נראה מרש"י שבא לאחר זזה, שאין כוונת רש"י להוציא מפשטות המילים, שהרוח בא מן הים ממש, אלא כוונתו לפרש שהרוח שבא מן הים, הוא רוח מערבי, דהיינו שנושב ממערב למזרח. עי' בביאורינו ברש"י הבא]

ימה סוף:

[נתקשיתי בפירוש הפשוט של דברי רש"י בהמשך, ולא יכולתי להולמם בתוך דברי רש"י, וגם לא הבנתי הפירוש של "הי' מקצתו במערב כנגד כל רוח דרומית". מה הכוונה? ולמה זה נוגע לנו? וכן מה שפירוש רש"י בהמשך דבריו שמשך למזרח, למה זה נוגע, ומה חסר בפירוש הפשוט שרוח מערבי תחבו לתוך הים סוף שהי' במזרחו של מצרים? וכן התחלת לשון רש"י, שאינו רגיל כל כך "אומר אני".

ולכן נראה שרש"י מתרגם "רוח ים", כפשוטו, שהוא רוח שבא מהים. ובפשטות היינו לומדים, שכוונת הפסוק ב"ים", הוא לים הגדול, ים פלישתים, והרוח בא מן הים הגדול, שהוא במערבו של ארץ ישראל, וממול הים הגדול מצד השני הרי נמצא הים סוף כמו שמביא רש"י בסוף פירושו.

א"כ רוח מערבי של הים פלישתים, שנושב ממערב למזרח, יתקע את הארבה לים סוף שכנגדו, לצד המזרחי של ארץ ישראל. וכדברי הכתוב שמביא רש"י בסוף פירושו.

אמנם לפי"ז אינו מובן, שהרי הים פלישתים הוא מצפונה של ארץ מצרים, ורוח שבא מן הים ונושב ממערב למזרח מן הים לא ישא את הארבה שבמצרים שהוא מדרומה של הים.

ואף שיש לומר שגם רוח זה בכוחו לאסוף לתוכו את הארבה שבדרומה כי הרוח יתפשט גם כן קצת לצד הדרומי ויאסוף לתוכו את הארבה וישאנה ממזרח למערב ויתקענה בים סוף.

אמנם אין זה כל כך נוח, לכן אומר רש"י אומר אני, דהיינו שליתר ביאור אני אומר לפרש כן אף שגם אפשר לפרש כנ"ל.

וע"ז מפרש רש"י שרוח הים, הוא לא הים הגדול, אלא הים סוף, אלא שאם הכוונה לים

סוף מדוע זה נקרא רוח מערבית לארץ ישראל, (שהרי רש"י סובר שצריך להיות קשור למערבו של ארץ ישראל, וכמו שפירש לעיל בענין קדים שהוא למזרחו שלא ארץ ישראל, ולכן מפרש)

אומר אני,
ש"ים סוף",
היה מקצתו במערב

[של ארץ ישראל]

כנגד

[היינו הצד המערבי של הים סוף, שממול כל הים שנמשך]

כל רוח דרומית

[של ארץ ישראל. (ולמעט החלק שנפנה למזרח, כדלהלן ברש"י, והצד המערבי אינו מול אותו חלק)]

היינו שהים סוף, נמשך מול הגבול הדרומי של ארץ ישראל, ממערב למזרח.

דהיינו שהים סוף, שהולך לאורך גבול הדרום של ארץ ישראל, נמשך אחרי שעובר את המקום שבו מסתיים ממולו, גבול המערבי של ארץ ישראל, הים סוף נמשך יותר למערב, לצד מצרים.

והרוח ים, שהוא הים שממערבו של ארץ ישראל, המדובר בפסוק זה, הוא לא ים הגדול, אלא ים סוף, ונקרא, "רוח ים", מערב של ארץ ישראל, כיון שהים סוף נמשך למערבה של ארץ ישראל, בצדה הדרומי של ארץ ישראל.

(אלא שצריך לברר, איך רוח, שמצד מערבי של ארץ ישראל, ונמצא שהוא צד מזרחי של ארץ מצרים, שנושב לכיוון מזרח, יאסף את כל הארבה הנמצא במצרים, שהוא במזרחו של הרוח?)

אבל כנראה שזה לא קשה, ויש לומר שהרוח הוא כך שהוא נושב, והוא יכול לאסוף אליו את כל הארבה של מצרים.

(ניסיתי לפרש שכוונת רש"י, "במערבו", היינו מערבו של מצרים, ולכן אסף את כל הארבה ממצרים, אמנם לבד מזה שאין נמצא ים מעבר השני של מערב מצרים, לא יכולתי לתרגם רש"י על דרך הזה)).

ורש"י מוסיף עכשיו, שלא רק שנמשך הים סוף, עד הגבול המזרחי של ארץ ישראל, אלא שנמשך גם מהלאה לגבול המזרחי של ארץ ישראל וגם לשם נמשך הים סוף.

ולמה מפרש כאן את זה כך?

ומה זה נוגע לנו שנמשך יותר למזרח. ושפונה אח"כ למזרח כדברי רש"י להלן?

כי רש"י בא להסביר, שהחזירו את הארבה למקום שבא משם, (היינו לא ממש, כי לכאורה הארבה לא בא מן הים סוף אלא מן המדבר, והחזירו אותו לים סוף אלא הכוונה להסביבה בערך שמשם בא)

שהרי בא מרוח קדים, שפירש"י לעיל שהוא מקדם לארץ ישראל, א"כ מסתבר שהחזירו אותו ממקום שהביאו משם, ולכן ממשיך רש"י]

וגם במזרח של ארץ ישראל.

[וכיון שמפרשין שכוונת הכתוב רוח ים, הוא הרוח שבא מן הים סוף, שאף הוא ממערב של ארץ ישראל כיון שנמשך יותר למערב אמנם הוא נמצא מדרומה של ארץ ישראל, שהוא ממול מצרים, (ולא שבא מן הים הגדול שהוא בצפון של מצרים, ואז אינו מובן איך

רוח מערבית, שאינו ליד מצרים אלא לצפונה של מצרים, יקח את הארבה, ויתקעהו לים סוף, שהוא בדרום) והים סוף נמשך ממערבו, שהוא הוא הנמשך למערבו של ארץ

ישראל, והוא ממול מצרים, א"כ מובן]

לפיכך "רוח ים",

[רוח של הים, שבמערב של ארץ ישראל, והוא תחלת הים סוף מצד המערבי שלו, ורוח שנושב ממערב למזרח]

תקעו לארבה, בימה סוף כנגדו.

[היינו בצד השני של הים סוף, שהוא נמשך יותר ממזרח של ארץ ישראל, ולכן נקרא בפסוק דלעיל, רוח הקדים, ממזרחו של ארץ ישראל, שמשם בא הארבה.

וממשיך רש"י שאל תתמה איך אפשר לומר שהים סוף הוא במזרחו של ארץ ישראל.

(בהפסוק דלעיל רק אמרנו שבא מ"קדים", ממזרחו של ארץ ישראל, אבל לא אמרנו שיש שם ים סוף. אמנם עכשיו אומר הפסוק שתקעו בים סוף, א"כ איך יש שם ים סוף?)

הרי בפסוקים כאן, מבואר שהים סוף הי' סמוך למצרים, ככתוב "דרך המדבר ים סוף", וקריעת ים סוף. ואיך אפשר לומר שהים סוף הי' למזרחו של ארץ ישראל?

וע"ז מביא רש"י הוכחה, שלא רק שהי' הים סוף נמשך למזרח מעל לארץ ישראל בצד הדרומי, אלא שהים עצמו עשה שם פניה, והי' פונה לרוח מזרחית.

היינו כשהגיע מעל לארץ ישראל, בצדה הדרומית של ארץ ישראל, פנה הים סוף לרוח מזרחית.

(עד לנקודה זו נמשך הים סוף, ממערב למזרח בצדה הדרומי של ארץ ישראל, (לא על הגבול אלא לצדה הדרומי), ועכשיו פנה מדרום לצפון בצדה המזרחי של ארץ ישראל.)

ובפניה זו נעשה הים סוף, הגבול המזרחי של ארץ ישראל, כבדברי רש"י בהמשך דבריו.]

וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח,
שנאמר (שמות כג לא) מים סוף ועד ים פלשתים,
ממזרח למערב, שים פלשתים במערב היה, שנאמר
בפלשתים (צפניה ב ה) יושבי חבל הים גוי כרתים: